

Regina Schreiter
emerytowany kustosz służby bibliotecznej,
b. kierownik Filii
Biblioteki Głównej UMCS
na Wydziale
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym

Urodzona w 1915 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim, wczesne dzieciństwo spędziła we Włodzimierzu, gdzie też uczęszczała do szkoły powszechnej. W 1935 r. ukończyła 4-letnią Szkołę Handlową w Sokalu niedaleko Lwowa i podjęła pracę w Urzędzie Pocztowym w Berezynym nad Słuczem. Losy wojny rzuciły ją w Lubelskie do miasteczka Łęczna. Tam przeżyła okupację pracując jako likwidator w rachubie Syndykatu Rolniczego.

Po wyzwoleniu zdała eksternistycznie egzamin dojrzałości w 1946 r. i podjęła studia na Sekcji Etnografii-Etnologii Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UMCS w Lublinie, które ukończyła w 1951 r. W Bibliotece Głównej UMCS pracowała od 1951 r. do 30 września 1979 r. nabywając kolejno wszystkie stopnie bibliotekarskie do stanowiska kustosa włącznie. Opublikowała szereg prac, głównie bibliograficznych, w tym też 2 nowatorskie opracowania z trudnej dziedzin elektroforezy i chromatografii.

Za wieloletnią, zaangażowaną i owocną pracę otrzymała wiele wyróżnień, nagród i odznaczeń, m.in.: nagrodę zespołową m. Lublina — za opracowanie bibliografii chromatografii; Odznakę Tysiąclecia Państwa Polskiego — za działalność społeczną w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich; Medal „Nauka w Służbie Ludu” oraz Złoty Krzyż Zasługi.

DWADZIEŚCIA LAT DZIEJÓW BIBLIOTEK ZAKŁADOWYCH CHEMII I FIZYKI UMCS 1955-1975

Zarys dziejów Filii Biblioteki Głównej UMCS uwzględnia specyficzne warunki w jakich powstawała i stanowi, zdaniem autora, interesujący wkład do jej historii. Podjęcie tematu uzasadniała troska o zabezpieczenie kronikarskie pionierskich prac ludzi miłujących książkę oraz okoliczność, że w naszym piśmiennictwie pomija się rolę i znaczenie bibliotek filialnych w ośrodkach naukowych.

Opracowanie oparto głównie na materiałach źródłowych, jak: sprawozdania miesięczne i roczne, przekazy archiwalne, sprawozdania drukowane z działalności Biblioteki Głównej UMCS, *Biuletyn Biblioteki UMCS*, itp. Luki w dokumentach wypełniano pamięcią własną i współpracowników.

1. ZMIANY ORGANIZACYJNE I LOKALOWE

Biblioteka Instytutu Fizyki UMCS, jedna z najstarszych bibliotek specjalistycznych na uniwersytecie, faktycznie istnieje od chwili powstania uczelni, mimo że znacznie później otrzymała swój statut. Wielokrotnie też zmieniała swoją nazwę i lokale. Jeszcze w roku 1944, kiedy powstał na uniwersytecie Wydział Przyrodniczy, w nowo utworzonych katedrach fizyki i chemii zbierano książki i czasopisma, tworząc podręczny księgozbiór dla pracowników i studentów. Biblioteka Główna nie wiele mogła pomóc bowiem sama znajdowała się „na dorobku”, a jej agendy były porozrzucane w różnych punktach miasta. Stąd księgozbiory gromadzone przy zakładach naukowych spełniały tak doniosłą rolę.

W miesiącu listopadzie 1955 roku do dyrekcji Biblioteki Głównej, mieszczącej się wówczas w budynku przy ul. Narutowicza 4, zgłosili się profesorowie: Marian Janczewski — kierownik Katedry Chemii Organicznej i Andrzej Waksmundzki — kierownik Katedry Chemii Fizycznej z propozycją utworzenia biblioteki wydziałowej. Oczekiwali pomocy i oddelegowania energicznego, doświadczonego bibliotekarza. Zdecydowano powierzyć stanowisko organizatora i przyszłego kierownika biblioteki mgr Reginie Schreiter. Ustalono, że nowo organizowana placówka będzie nosiła nazwę Biblioteki Sekcji Chemicznej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Miała się ona mieścić w wygoszpodarowanych pomieszczeniach części parterowej gmachu Fizyki przy ul. Nowotki 8.

Początki, jak to bywa najczęściej, nie należały do łatwych. Niewielki pokój, w nim trzy metrowej długości regały, trochę zrzuconych w kącie książek i czasopism, stanowiły podstawę startu. Marzeniem było zdobycie niezbędnych regałów, szaf, stolików, krzeseł i innych urządzeń, nikomu nie śniła się maszyna do pisania czy kserograf. Pomieszczenie przydzielone bibliotece miało zaledwie 12 m², należało w nim pomieścić zbiory, bibliotekarza i czytelników. Z początkiem roku 1956 przystąpiono do gromadzenia księgozbioru i mebli. Dwa stoły z hallu przyniósł prof. dr A. Waksmundzki, 4 regały ze skromnych zasobów przydzielił dyr. T. Smółka, skrzynkę katalogową wypożyczyli pracownicy Zakładu Chemii Fizycznej, a dwanaście starych krzeseł dostarczył Oddział Gospodarczy UMCS.

Po zakończeniu prac organizacyjnych, w dniu 1 października 1957 r. nastąpiło otwarcie Biblioteki Sekcji Chemicznej Wydziału Fizyki i Chemii UMCS. Mimo ciasnoty wygospodarowano czytelnikom 10 miejsc, lokując część zbiorów na korytarzu. W kilka lat potem biblioteka otrzymała drugi pokój na pomieszczenia magazynowe.

Nieznaczną poprawę przyniósł rok 1964, kiedy to, w wyniku przemieszczeń, przydzielono bibliotece dwa dalsze pokoje o powierzchni 46 m². W tymże roku zmieniła ona swoją nazwę na: Filia Biblioteki Głównej UMCS.

Kiedy w roku 1971 został oddany do użytku drugi pawilon gmachu Fizyki, dyrektor Instytutu Fizyki prof. dr hab. S. Szpikowski poszerzył dotychczasowe pomieszczenia biblioteki o dalsze 3 pokoje powierzchnią 105 m². Wówczas też powiększono czytelnię studencką na 20 miejsc, wygospodarowano „kącik” czytelniany dla pracowników nauki, urządzono właściwie magazyny książek i czasopism oraz wydzielono odrębne pomieszczenie na akcesję i obsługę czytelników. W tymże pokoju mieścił się katalog. Księgozbiór biblioteki do tego czasu tak się już rozrósł, że nie mieścił się w powiększonych przestrzeniach magazynach i z konieczności jego część przechowywano w 24 szafach ustawionych na korytarzach.

Kolejna reorganizacja biblioteki nastąpiła z początkiem roku akademickiego 1971 w związku z wydzieleniem części zbiorów i powołaniem Biblioteki Instytutu Chemii, którą przeniesiono do nowo wybudowanego gmachu przy ul. Nowotki 12. Pozostała na „starych śmieciach” placówka otrzymała z dniem 1 października 1971 r. nazwę: Biblioteka Instytutu Fizyki.

W czerwcu 1975 r. Instytut Fizyki UMCS wzbogacił się o trzeci obiekt — wieżowiec. Wówczas to, decyzją dyrekcji instytutu przyznano bibliotece dwie kondygnacje (IX i X) o łącznej powierzchni 446 m², przystosowując je odpowiednio do tej funkcji oraz wyposażając we właściwy

sprzęt i urządzenia. Po dwudziestu latach trudnych warunków pracy ta biblioteka instytutowa dziś może być właściwym wzorem dla innych w zakresie organizacji, rozwiązań funkcjonalnych i obsługi czytelników.

2. CHARAKTERYSTYKA KSIĘGOZBIORU.

Na początku księgozbiór składał się z niewielkiej ilości podstawowych książek chemicznych, pochodzących ze zbiorów Biblioteki Głównej UMCS oraz z zakładów naukowych. Na jego szybki rozrost wpłynęły takie źródła, jak: zakupy, dary instytucji krajowych i zagranicznych oraz osób prywatnych, wymiana międzybiblioteczna dubletów. Oprócz książek kupowano też płyty do nauki języków obcych. Było to konieczne wobec braku na uczelni wydzielonych lektoriów. Największą popularnością cieszyły się poradniki języków: angielskiego, francuskiego i rosyjskiego. Staraniem prof. dr M. Janczewskiego, kierownika katedry Chemii Organicznej i dyrekcji Biblioteki Głównej UMCS sprowadzono na zasadzie depozytu z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu kilka tysięcy numerów czasopism. Sporo zasobów przyjęto od katedry Chemii Fizycznej. W roku 1960 dołączono księgozbiór katedry Fizyki Doświadczalnej, na który składało się 2 892 książki i 38 tytułów czasopism. W rok później włączono księgozbiór katedry Fizyki Ogólnej, w skład którego wchodziło 996 książek i 9 ciągów czasopism krajowych i zagranicznych.

W roku 1962 kierownicy katedr: Chemii Nieorganicznej i Chemii Organicznej, kierując się względami partykularnymi, wycofali swoje księgozbiory, tworząc własne biblioteki zakładowe. Wśród nich znalazł się także biblioteczny zespół depozytowy z UAM w Poznaniu. Przybył natomiast księgozbiór katedry Chemii Fizycznej.

W zakładaniu i prowadzeniu ksiąg inwentarzowych wyróżnili się asystenci mgr mgr: Bożena Szutowicz, Józef Pomorski, Barbara Klamut-Rozwadowska, Anna Mazur-Goebel i Zenon Dmitruk.

Zmiana struktury organizacyjnej uczelni, polegająca na scaleniu katedr i powołaniu instytutów, stała się przyczyną kolejnej reorganizacji Filii Biblioteki Głównej UMCS. Zbiegło się to równocześnie z przeprowadzką do nowych pomieszczeń zakładu Chemii Fizycznej. Rozwiązano wówczas Filię, tworząc w jej miejsce dwie biblioteki zakładowe: Instytutu Chemii i Instytutu Fizyki. W skład tej ostatniej, będącej jak gdyby spadkobierczynią biblioteki pierwotnej, weszły zbiory zakładów fizyki w ilościach: doświadczalnej — 5 576 wol., ogólnej — 1 160 wol. i teoretycznej — 3 226 wol. Powstał więc specjalistyczny księgozbiór o niebagatelnej wartości, bo 1 322 177,57 zł. Na jego stały wzrost poważny wpływ ma działalność Biura Wydawnictw Annales UMCS, które od 1947 r. pro-

wadzi nieprzerwanie wymianę własnych wydawnictw, uzyskując w zamian całe serie czasopism i druków zwartych z instytucji naukowych całego świata. Dzięki tej współpracy uniwersytet pozyskuje rokrocznie wiele cennych wydawnictw zagranicznych bez wydawania środków dewizowych. Innym stałym źródłem wpływów są dary, zbiory zabezpieczone, zakupy i prenumerata.

Rozmiar szybkiego przyrostu księgozbioru biblioteki Instytutu Fizyki obrazuje bilans, sporządzony na dzień 15 lipca 1975 r., kiedy to przenosiła się ona do nowych pomieszczeń. Zarejestrowano wówczas 12 596 wol. druków zwartych i 12 979 czasopism.

3. OPRACOWYWANIE KSIĘGOZBIORU I PRACOWNICY

Przy opracowywaniu zbiorów stosowano ogólnie przyjęte, podstawowe druki, jak: księgi inwentarzowe, karty katalogowe (do książek) i akcesyjne (do czasopism). Katalogowanie oparto o skrócone przepisy. Zakres czynności obejmował akcesję, katalogowanie i opracowanie techniczne. Opracowaniem objęto druki zwarte, czasopisma i prace magisterskie. Dla czytelników stworzono katalogi: alfabetyczny i działowy księgozbioru zwanego, katalog działowy czasopism oraz katalog alfabetyczny i działowy prac magisterskich.

W roku 1974, po scaleniu księgozbioru b. katedr: Fizyki Doświadczalnej, Fizyki Ogólnej i Fizyki Teoretycznej, został opracowany nowy system klasyfikacji działowej. Zaproponowała go doc. dr hab. Jadwiga Skierczyńska. Przyjął się on i jest do dziś stosowany. Przy pomocy asystentów i adiunktów pracownicy biblioteki przeklasyfikowali według nowego systemu cały księgozbiór. Była to olbrzymia i iście benedyktyńska praca, wykonano ją w dziewięć miesięcy, nie przerywając nawet na jeden dzień akcji udostępniania, gromadzenia i akcesji zbiorów. Obecny księgozbiór stanowi starannie wyselekcjonowany zasób z dziedziny matematyczno-fizyczno-chemicznej. Szczególną wartość przedstawiają w nim oprawne komplety czasopism krajowych i zagranicznych. W okresie omawianym pracowały przy nim: mgr Regina Schreiter — kustosz służby bibliotecznej, zatrudniona od 6 XII 1955 r. do 1 X 1975 r. w roli organizatora i kierownika; I. Wolniewicz — bibliotekarz (1963—1968); mgr H. Bocheńska — mł. bibliotekarz (1968—1970); mgr J. Wasilewska — bibliotekarz (1967—1968); M. Dąbrowska — mł. bibliotekarz (1974—); M. Żuk — magazynier (1974—); mgr, mgr: J. Pomorski i Z. Dmitruk — asystenci z Instytutu Fizyki współdziałający w zakupach i klasyfikacji księgozbiorów.

4. UDOSTĘPNIANIE, CZYTELNICTWO, UŻYTKOWNICY

Udostępnianie zbiorów i opieka nad czytelnikami traktowane były zawsze jako najważniejsze funkcje biblioteki. Bogaty zestaw, w którym poczesne miejsce zajmowały: podręczniki, encyklopedie polskie i obce, słowniki wielojęzyczne, atlasy izotopowe, monografie, czasopisma, reprinty, donesienia, a także płyty do nauki języków obcych — przyciągał do czytelnicy i wypożyczalni pracowników naukowych i studentów. Doskonale zdał egzamin system wolnego dostępu do półek. Rozmiar udostępniania za lata 1965—1975 obrazują poniższe dane:

zbiory udostępnione w czytelni studentom	— 73 680 wol.
zbiory udostępnione w czytelni prac. nauki	— 4 140 wol.
zbiory wypożyczone do domu studentom	— 95 328 wol.
zbiory wypożyczone do domu prac. nauki	— 11 760 wol.

Użytkownikami Filii Biblioteki Głównej UMCS byli nie tylko pracownicy naukowcy i studenci Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego, ale także Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Częstymi gośćmi w czytelni i wypożyczalni byli również pracownicy naukowcy i studenci Akademii Rolniczej, Akademii Medycznej i Wyższej Szkoły Inżynierskiej. Do wzrostu czytelnictwa w znacznym stopniu przyczyniło się uruchomienie na szeroką skalę studiów dla pracujących. Do stałych czytelników należą studenci Oficerskiej Szkoły Wojsk Lotniczych w Dęblinie oraz doksztalający się pracownicy Fabryki Samochodów Ciężarowych w Lublinie, Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku, Fabryki Łożysk Toczących w Kraśniku i Zakładów Azotowych w Puławach. W gronie czytelników Biblioteki Filii znaleźli się również maturzyści szkół średnich.

5. PRACA DYDAKTYCZNA

W pierwszym okresie działalności nie było na nią miejsca i czasu. Dopiero po skatalogowaniu zbiorów zajęto się i tym niezmiernie ważnym problemem. Bliskie usytuowanie biblioteki od domów studenckich i stały kontakt z młodzieżą sprzyjały prowadzeniu tej pracy. Składały się na nią: informacja o zbiorach, prelekcje o sposobie korzystania z katalogów oraz fakultatywne ćwiczenia bibliograficzne dla studentów ostatnich lat studiów, piszących prace magisterskie.

6. PRACA NAUKOWA I POPULARYZATORSKA

W szerokim zakresie pracy bibliotekarskiej znalazło się również miejsce na pracę naukową. Owocem jej są opracowania bibliograficzne i popularyzatorskie: *Wykaz publikacji pracowników naukowych UMCS*

1944—1954, Lublin 1955, — Wydział Mat.-Fiz.-Chem. oprac. R. Schreiter; *Dwadzieścia lat Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii*, Lublin 1965, bibliografię oprac. R. Schreiter; *Materiały XX Zjazdu Fizyków Polskich 12—17 września 1967 r. w Lublinie*, Warszawa 1967, bibliografię oprac. R. Schreiter; *Bibliografia prac polskich autorów z zakresu elektroforezy i chromatografii za lata 1947—1964*, Łódź PWN 1970, współpraca bibliograficzna R. Schreiter; *Bibliografia prac polskich autorów z zakresu chromatografii za lata 1965—1972*, W-wa PAN 1975; *W ojczyźnie — polszczyźnie*, art. z cyklu sylwetki profesorów ... „Za i Przeciw” nr 48 z 1968 roku — H. Bocheńska; *Człowiek samotny w książkach Marii Konopnickiej*. „Za i Przeciw” nr 3 z 1968 r. — H. Bocheńska; *Złotwie doktoraty*. „Polityka” nr 9 z. 1973 r. — H. Bocheńska.

7. WYSTAWY

Jedną z wielu form działalności informacyjnej jest wystawiennictwo. Na tym odcinku Filia Biblioteki ma do odnotowania wiele osiągnięć. Każdego roku organizowano wystawy z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy, a ponadto opracowano wiele ekspozycji o szerszym zasięgu, jak np.: wystawa na II Ogólnopolskiej Konferencji Chromatograficznej w dn. 13—14 IX 1963 r. PTCH i Komisji Analitycznej PAN, zorganizowana w gmachu Mat.-Fiz.-Chem.; wystawa bibliogr. chem. przygotowana na XX Zjazd Fizyków Polskich w Lublinie 12—17 IX 1967 r., eksponowana w „Chatce Żaka”; okolicznościowa wystawa „Maria Curie-Skłodowska — w setną rocznicę urodzin, eksponowana w czytelni w dn. 12 IX—22 IX 1967 r.

Do ciekawszych form pracy informacyjnej należały audycje radiowe, przygotowane przez red. H. Piaseckiego i R. Schreiter w latach 1974 i 1975 na temat: „Najstarsza książka w Filii Biblioteki UMCS” oraz „Omówienie ciekawszych pozycji bibliograficznych z dziedziny elektroforezy i chromatografii”.

Bibliotekarze Filii UMCS znajdowali także czas na prace społeczne w łonie różnych organizacji stosownie do możliwości i zainteresowań. Mgr H. Bocheńska pełniła przez kilka lat funkcję sekretarza Stowarzyszenia „Za i Przeciw”, mgr R. Schreiter nieprzerwanie od r. 1946 jest skarbnikiem w Polskim Towarzystwie Naukowym Ludoznawczym, piastując równocześnie w latach 1957—1963 podobną funkcję w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. Mgr J. Wasilewska od wielu lat pracuje aktywnie we władzach Koła SZMP, a od r. 1973 w egzekutywie POP PZPR; ponadto jest czynnym członkiem Koła Naukowego Filologów Polskich. M. Dąbrowska pracuje aktywnie w szeregach ZNP. Poza tym zespół bibliotekarzy Filii uczestniczył gremialnie we wszystkich akcjach czynów spo-

łącznych organizowanych rokrocznie przez instancje społeczno-polityczne UMCS.

Dwadzieścia lat w dziejach historii narodu nie jest jeszcze epoką, w dziejach Filii to już historia, dla mnie zaś to połowa zawodowego życia związanego na trwałe z książką i biblioteką.